

Astma- och Allergiförbundets medlemsenkät om nya tobakslagen för vissa rökfria utemiljöer 2020

Bakgrund och syfte

Den 1 juli förra året infördes en ny tobakslag om rökfritt i vissa offentliga utemiljöer. Syftet med medlemsenkäten är att undersöka hur medlemmarna upplever att den nya tobakslagen om vissa rökfria utemiljöer fungerar och vilka effekter den haft.

Metod

Enkäten skickades i början av juni 2020 via e-post till 3278 slumpvis utvalda medlemmar. 886 svar kom in med helt genomförda enkäter (27 procents svarsfrekvens), men ytterligare 77 delvis genomförda enkätsvar ingår.

Sammanfattning av resultat och analys

4 av 10 som svarat på enkäten **får förvärrade symtom** av astma, allergi eller annan överkänslighet på grund av passiv rökning utomhus och **nästan lika många upplever obehag**. Den fjärdedel som svarat att de varken upplever obehag eller får symtom har sedan inte svarat på resten av enkätfrågorna.

Av dem som svarat att de får symtom eller upplever obehag på grund av andras tobaksrök anser **2 av 3 att den nya tobakslagen gjort skillnad och ökat möjligheten att vistas** i olika offentliga utemiljöer. Många är positiva och kommenterar att det är en lättnad att slippa utsättas för tobaksrök och att de nu kan vistas i miljöer som de förut undviker. Många uppger också att den nya lagen gjort viss skillnad, men inte tillräckligt. Flera svarar att lagen inte efterlevs och att det fortfarande röks på busshållplatser/perronger, utanför affärer, på uteserveringar, vid entréer med mera.

Av dem som svarat att den nya lagen gjort skillnad och ökat möjligheten att vistas i olika utemiljöer har **flest märkt skillnad på uteserveringar, följt av hållplatser/perronger och entréer**. På lekplatser, arenor utomhus och andra utemiljöer har de svarande inte märkt skillnad i lika stor utsträckning. Det kan exempelvis bero på att man inte vistas lika ofta där.

Av dem som svarat att de får symtom eller upplever obehag till följd av andras tobaksrök upplever **6 av 10 att den nya lagen delvis följs väl. 2 av 10 upplever inte att den följs väl och lika många att den gör det**. De flesta kommentarerna handlar om att lagen följs delvis och att den inte följs på perronger och hållplatser i kollektivtrafiken. Näst flest har uppgett att den inte följs vid entréer till affärer, köpcentra och andra offentliga lokaler. En anledning som nämns till detta är att det saknas någon som säger till om någon röker och bryter mot rökförbudet på dessa platser i jämförelse med uteserveringar. En annan nämner även att det är oklart hur långt avståndet från entrén till rökare bör vara och att det ofta röks för nära entréer.

De som svarat att lagen följs delvis eller inte alls föreslår ett antal åtgärder/ändringar för att den ska följas bättre:

- införa **påföljd/sanktionsmöjlighet**, förslagsvis böter för den som bryter mot lagen
- mer **information om lagen och var den gäller**, även om hälsorisker med passiv rökning och information på olika språk. Flest har svarat att bättre skyltning är viktigt, men många anser även att mer upplysning och information behövs.
- bättre **tillsyn och kontroll** av att lagens följs, till exempel skärpt kontroll av kommunen, väktare, polis eller ägare till butiker och uteserveringar.
- **andra åtgärder** som föreslås är att förbjuda rökning helt, utvidga rökförbud till fler allmänna platser (till exempel gågator och trottoarer), införa anvisade platser (rökrutor/rökzoner) där det är tillåtet att röka, förbjuda rökning i flerbostadshus och på balkonger, påverka rökarens attityd och öka hänsynen, erbjuda rökavvänjning så att fler slutar röka och sluta sälja cigaretter/tobak.

Av dem som svarat att de får symtom eller upplever obehag av andras tobaksrök svarar **2 av 3 att fler miljöer än idag borde lagregleras** och bli rökfria. De miljöer som flest av dessa vill reglera rökning i är **flerbostadshus** (både befintliga och nyproduktion), på **badstränder och utanför flerbostadshus** (entré, innergård, balkong med mera). Dessa svar redovisas inte specifikt i denna rapport.

Avslutande kommentarer om lagen är **till stor del positiva** och många uttrycker tacksamhet över den nya tobakslagen som medfört att risken att utsättas för andras rök minskat. Detta har ökat tillgänglighet och livskvaliteten för många. Det finns dock **även många kommentarer om att lagen inte följs**, att det är besvärligt att säga till och att man då möts av oförståelse samt att lagen är tandlös då det saknas straffansvar. Flera svarar att rökning i flerbostadshus/radhus är ett större problem eftersom man inte kan undvika att vistas i sin bostad. Några förslag som många framför är behov av återkommande informationsinsatser om lagen och hälsorisker med passiv rökning, att införa förbud mot rökning på balkonger och i flerbostadshus samt införa straffsanktioner för dem som bryter mot lagen.

Resultat per fråga

1. Besväras någon i ditt hushåll av passiv rökning utomhus?

	Antal	Procent
ja, men får inte symtom (upplever obehag)	337	37%
ja, får förvärrade symtom av astma, allergi, överkänslighet	362	40%
nej	217	24%
Total	916	100%

2. Vem i hushållet bedömer du besväras mest av passiv rökning utomhus?

	Antal	Procent
jag själv	561	81%
mitt barn	94	14%
annan person i hushållet	40	6%
Total	695	100%

3. Har den nya tobakslagen gjort skillnad och ökat möjligheten för dig/ditt barn att vistas i olika offentliga utemiljöer?

	Antal	Procent
ja	454	66%
nej	116	17%
vet ej	118	17%
Total	688	100%

Sammanfattning av fritextsvar på fråga 3.

- Många svarar att lagen *ökat möjligheten att vistas i olika utemiljöer*, bland annat att det är skönt och en lättnad att slippa tobaksrök på uteserveringar, vid entréer, perronger och busshållplatser. Några svarar att de nu kan planera och vistas på ställen som de tidigare undvikit. *Ökad trivsel* nämner några och en annan nämner att det är positivt att de tillfällen man förut känt sig besvärad av rökning har blivit färre.
- Något fler än de som är positiva svarar att *den nya lagen gjort viss skillnad, men inte tillräckligt*. Flera svarar att *lagen inte efterlevs* och att det fortfarande röks på busshållplatser/perronger, utanför affärer, på uteserveringar och vid entréer. Vissa svarar att de upplever att det nu röks mer på trottoarer och gångstråk, samt vid entréer än tidigare. Ett problem som nämns är att askkoppar står ofta för nära entréerna och nära busskurer. Flera nämner att *nuvarande lagstiftning är för snäv och att lagen även borde omfatta bostäder* (entréer, trapphus, balkonger och lägenheter). Rökande grannar är särskilt ett problem i flerbostadshus.
- En *mindre andel svarande anser att lagen inte gjort någon skillnad och den inte följs* samt bristande respekt för lagen. Några miljöer där de svarande nämner att det fortfarande röks är busshållplatser/perronger och entréer. Någon svarar att det fortfarande röks i offentliga utemiljöer och att bråk uppstår om man påpekar detta.
- Några övriga kommentarer från svarande är att de inte besöker/undviker offentliga utemiljöer till följd av allergi, sjukskrivning eller covid-19 (äldre personer som tillhör riskgrupper). Några nämner att de inte besväras av tobaksrök och att lagen därför inte har inneburit någon särskild eller liten skillnad för dem, eller att de exempelvis bor på landsbygden där de inte besväras så mycket av andras tobaksrök. Någon nämner problem med rökning på skolgårdar där tobakslagen gäller, men inte följs.

4. På vilka av dessa platser utomhus har du märkt skillnad (ökad tillgänglighet) sedan den nya tobakslagen infördes 1 juli 2019?

Uteserveringar	Antal	Procent
märkt skillnad	382	87%
inte märkt skillnad	18	4%
vet ej	38	9%
Total	437	100%

hållplatser/perronger	Antal	Procent
märkt skillnad	254	58%
inte märkt skillnad	125	28%
vet ej	64	14%
Total	440	100%

entréer *)	Antal	Procent
märkt skillnad	258	59%
inte märkt skillnad	148	34%
vet ej	34	8%
Total	439	100%

*) entréer till byggnader som omfattas av tobakslagen

lekplatser	Antal	Procent
märkt skillnad	124	29%
inte märkt skillnad	62	14%
vet ej	242	57%
Total	428	100%

idrottsarenor mm utomhus	Antal	Procent
märkt skillnad	125	29%
inte märkt skillnad	52	12%
vet ej	254	59%
Total	431	100%

annan miljö	Antal	Procent
märkt skillnad	82	22%
inte märkt skillnad	60	16%
vet ej	230	62%
Total	372	100%

Sammanfattning av frisvar fråga 4, annan miljö;

- Svarande nämner att de *fortfarande utsätts för passiv rökning* vid foajéer till exempel teater och bio, trottoarer, badplatser, parker, gator, entréer till bland annat livsmedelsbutiker, affärer och gallerior, parkeringar t ex vid inköpscentrum, på stora loppisar och utanför sjukhus samt på arbetsplatser, skolor/förskolor och på baksidan av kontorshus, i motionsspår, nöjesparker och vid musikevenemang ute. Vissa nämner att de utsätts överallt i olika offentliga utemiljöer. *Rökning på balkonger, uteplatser och innegårdar vid bostäder* nämns av flera som ett stort problem.
- Några svarar att färre röker i centrum, på gågator, och att besökare håller sig till rökzonerna i nöjesparker i betydligt högre utsträckning.

5. Upplever du att den nya tobakslagen för rökfria utemiljöer följs väl?

	Antal	Procent
ja	142	21%
nej	131	19%
delvis	402	60%
Total	675	100%

Sammanfattning av frisvar på fråga 5:

De flesta som kommenterat i frisvar upplever att lagen följs delvis eller inte alls. Några kommenterar dock att det blivit bättre och att de utsätts mindre för rök vid uteserveringar.

- En majoritet av kommentarerna handlar om att *lagen följs delvis och flest har uppgett att den inte följs på perronger och hållplatser i kollektivtrafiken. Näst flest har uppgett att den inte följs vid entréer till affärer, köpcentra och andra offentliga lokaler.* En anledning till detta som nämns är att det *inte finns någon som säger till om någon bryter mot rökförbudet* (jämför uteserveringar). En annan nämner även att det är oklart hur långt avståndet från entrén till rökare bör vara och att det ofta röks för nära entréer. Andra miljöer där rökning fortfarande förekommer är uteserveringar, sjukhusentréer, gator/gångstråk, torg, balkonger, utomhuskonserter, nöjesparker, badplatser, utanför kontor.
- Av dem som svarat att *lagen inte följs alls är det en majoritet som anser att den inte följs på perronger och hållplatser i kollektivtrafiken.* Några anser att det röks vid entréer till offentliga byggnader eller överallt på offentliga platser utomhus. Några anledningar som nämns till detta är att *lagen saknar påföljder* och därför inte respekteras och att vissa inte känner till att lagen finns. Någon anser att man bara har flyttat bort problemet ett par meter och en annan nämner att rökare visar bristande respekt/hänsyn när man ber dem flytta på sig för att slippa utsättas för deras rök.
- Några övriga kommentarer är att folk inte vågar säga till när någon bryter mot tobakslagen, att rökare flyttar sig vid tillsägelse men inte tillräckligt, en del rökare blir arga och vill sabotera eller protestera. Någon föreslår att det borde finnas tydligare markerade platser vad rökning är tillåten respektive förbjuden och en annan att det behövs mer upplysning och information, även på olika språk och i utsatta områden eftersom kunskapen om lagen inte är lika stor där. En kommenterar att vissa rökare tycker att det är fånigt och inte tror att man kan få symptom av passiv rökning utomhus. Några nämner att de inte kan svara, eftersom de inte vistas på offentliga platser ute nu på grund av covid-19.

6. Vad anser du behöver ändras för att lagen ska följas bättre?

(Sammanfattning av frisvar, kommentarer – om svaret är nej eller delvis på fråga 5)

- Många svarar att det borde finnas någon *påföljd/sanktionsmöjlighet*, förslagsvis böter om man bryter mot tobakslagen. Vissa anser att det till och med borde finnas strängare straff som fängelse vid lagbrott.
- En stor andel svarar också att det behövs *mer information om lagen och var den gäller*, även om hälsorisker med passiv rökning och information på olika språk. Flest har svarat att de tycker bättre skyltning är viktigt, men många anser även att mer upplysning och information (bland annat via massmedia) behövs. Några har svarat att

det behövs tydligare markering vad rökförbud gäller och var det är tillåtet att röka. Ett par anser att det borde införas antirökkampanjer i skolor. Tydlighet om vad som gäller/vem som ansvarar behövs och tydligare anvisning om vad som är allmän plats.

- En del anser också att det behövs *bättre tillsyn och kontroll* av att lagens följs. Några nämner att kommunen borde ha mer och bättre tillsyn över lagen, andra nämner utökat ansvar när det gäller tillsyn för polis eller väktare, alternativt att butiks-/serveringspersonal säger till rökare vid de ställen de ansvarar för. Någon nämner även att kommunen borde se till att ta bort askkoppar exempelvis vid entréer.
- *Några andra åtgärder* som föreslås är; förbjuda rökning helt, utvidga rökförbud till fler allmänna platser (även gågator/trottoarer), införa anvisade platser (rökrutor/zoner) där det är tillåtet att röka, förbjuda rökning i flerbostadshus och på balkonger, påverka rökares attityd och öka hänsynen, erbjuda rökavvänjning så att fler slutar röka och sluta sälja cigaretter/tobak. Några få anser också att man bör tydliggöra minsta avstånd för rökning vid till exempel entréer, ta bort/flytta askkoppar, sätta upp larm som utlöses vid rökning på rökfria platser, påminna/säga till rökare, att kommuner bör införa tobaksfri arbetstid och att cigarettpriset bör höjas.

7. Har du andra tankar och kommentarer när det gäller den nya lagen om rökfria miljöer? (sammanfattning av frisvar)

- Många kommentarer är *positiva och uttrycker tacksamhet* över den nya tobakslagen som medfört att risken att utsättas för andras rök minskat. Någon nämner att man är tacksam för förbundets arbete för rökfria miljöer. Flera nämner att lagen underlättat och livskvaliteten ökat och att de nu kan vistas i fler utemiljöer utan att få besvär.
- Många *kommentarer handlar också om att lagen inte följs*, att det är besvärligt att säga till och att man då möts av oförståelse samt *att lagen är tandlös* då det saknas straffansvar. Flera svarar att *rökning i flerbostadshus/radhus* är ett större problem eftersom man inte kan undvika att vistas i sin bostad (rökning vid entréer, altaner och rök som kommer in från grannar). Någon uppger att hen varit tvungen att flytta tre gånger på grund av grannars balkongrökning. Flera kommenterar att nedskräpning med fimpar ökat när askkoppar tagits bort. Någon anser att rökning i bil ökat och att personer därför luktar mer rök och ett par att rökning bland unga och vid gymnasieskolor är ett problem. Några nämner att de får mer besvär av annat än rökning, exempelvis pälsdjur i offentliga miljöer, parfymerade produkter och grillning/eldning.
- Några förslag som många framför är *återkommande informationssatsning* om lagen och hälsorisker med passiv rökning, *införa förbud mot rökning på balkonger och i flerbostadshus* samt *införa straffsanktioner* för dem som bryter mot lagen. Några föreslår att totalförbud mot rökning införs, andra att askkoppar sätts upp där det är tillåtet att röka och ytterligare några att tobaksskatten/priset på cigaretter höjs. Ett par kommenterar vikten av tydliga skyltar där rökning är förbjuden, att information ges på flera språk, att askkoppar tas bort nära rökfria platser, att satsning görs på rökavvänjning i vården och att vakter/personal på perronger säger till om rökning sker och att utrop görs om rökförbudet i kollektivtrafik. Någon anser att rökförbud borde införas i bilar och på gågator.

Bakgrundsfrågor:

8. Vilket kön har du/ditt barn?

	Antal	Procent
man	90	14%
kvinn	464	73%
pojke	37	6%
flicka	35	6%
annan/vill ej uppge	7	1%
Total	633	100%

11. Vilken ålder har du/ditt barn?

	Antal	Procent
0-6 år	10	2%
7-12 år	36	6%
13-19 år	40	6%
20-35 år	69	11%
36-50 år	149	24%
51-65 år	185	29%
66 år eller äldre	140	22%
Total	629	100%

12. Vilket län/region bor du/ditt barn i?

	Antal	Procent
Blekinge	15	2%
Dalarna	13	2%
Gotland	8	1%
Gävleborg	31	5%
Halland	15	2%
Jämtland	3	0%
Jönköping	18	3%
Kalmar	15	2%
Kronoberg	4	1%
Norrboten	26	4%
Skåne	63	10%
Stockholm	167	26%
Södermanland	10	2%
Uppsala	24	4%
Värmland	19	3%
Västerbotten	25	4%
Västernorrland	12	2%
Västmanland	14	2%
Västra Götaland	120	19%
Örebro	14	2%
Östergötland	25	4%
Total	641	100%

Sammanställt av Marie-Louise Luther, intressepolitisk handläggare miljö/funktionshinderpolitik, Astma- och Allergiförbundet, juni 2020